

Ivo BALUKČIĆ

ŽUPNA SAVJETODAVNA VIJEĆA I POKRETI KAO IZRAZ CRKVENOG ZAJEDNIŠTVA*

Sažetak

Oslanjajući se na učenje Novoga zavjeta i Drugog vatikanskog sabora o zajedništvu vjernika s Bogom i međusobno (1 Iv 1,3; 1 Kor 10,16; LG 26; AA 10 i dr.) autor ističe bitne elemente župe: komunitarnost krštenih vjernika, ministerijalnost, misionarska usmjerenost. U nove izazove za župu ubraja potrebu svjedočke prisutnosti u pluralnom društvu, što uključuje spremnost na socijalno-političko djelovanje motivirano vjerom. Razrađuje poimanje župe u Crkvenom zakoniku (k. 515), u novijim dokumentima katoličkog učiteljstva i refleksijama pastoralnih teologa. Od savjetodavnih vijeća u župi posebno obrađuje Župno pastoralno vijeće i Župno ekonomsko vijeće, navodeći Statut ovih vijeća u Vrhbosanskoj nadbiskupiji.

Fenomen i potrebu duhovnih pokreta u župi osvjetljuje dokumentima novijeg crkvenog učiteljstva. U zaključku se zalaže za "deklerikalizaciju" župa u Bosni i Hercegovini koja bi omogućila da vjernici laici s više zadovoljstva pridonose aktivnosti i duhovnom napretku svojih župa. Ujedno ističe potrebu dokumenta kojim bi biskupi analizirali situaciju župa u BiH i donijeli glavne strategijske pravce.

Crkva na svom povijesnom hodu, vođena Duhom Svetim i živim učiteljstvom, ponirući dublje u Božju riječ i čitajući znakove vremena sve više upoznaje svoju otajstvenost. Stoga je Crkva samu sebe kroz povijest doživljavala i predstavljala kroz različite slike i definicije. Svaka od tih slika i definicija promatra Crkvu pod određenim vidom i ističe neku od njezinih dimenzija. Tek sve zajedno uzete mogu dati cjelovitiji pogled na Crkvu, ali još uvijek ostat će i ona oznaka otajstvenosti koju nećemo moći nikada potpuno shvatiti svojim ograničenim ljudskim razumom.

* Predavanje održano na kolokviju *Sinodalnost biskupije kao mjesne Crkve* na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji 24. studenoga 2007. Sažetke na hrvatskom i engleskom priredio dr. Mato Zovkić. - *Napomena urednika.*

Drugi vatikanski sabor uz ostale nazive Crkvu definira “*misterijem zajedništva*” Kristovih učenika s Bogom Ocem i međusobno po Isusu Kristu u Duhu Svetome.¹ *Katekizam Katoličke Crkve* oslanjajući se na Drugi vatikanski sabor uči: “Crkva je u Kristu kao sakrament, tj. znak i oruđe najtješnjeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva ljudskog roda’ (...) Budući da je zajedništvo između ljudi zasnovano na sjedinjenju s Bogom, Crkva je također sakrament *jedinstva ljudskog roda*. U njoj je to jedinstvo već počelo jer ona okuplja ljude ‘iz svakoga naroda, i plemena, i puka, i jezika’ (Otk 7,19); u isto vrijeme Crkva je ‘znak i sredstvo’ potpunog ostvarenja tog jedinstva u budućnosti.”² A Sluga Božji Ivan Pavao II. u enciklici o Euharistiji piše: “Crkva je pozvana tijekom svoga zemaljskog hodočašća očuvati i promicati kako zajedništvo s trojstvenim Bogom tako i zajedništvo među vjernicima. U tu svrhu ona ima riječ i sakramente, poglavito euharistiju, od koje ona ‘neprekidno živi i raste’ i u kojoj istodobno izražava samu sebe.”³

Iz ostvarenog (ontološkog) zajedništva s Ocem po Kristu u Duhu Svetome, vjernici bi trebali neprestano kao živa Crkva ostvarivati i pokazivati to zajedništvo u svakodnevnom životu kroz povijest. Stoga, kroz *teološki pojam crkvenog zajedništva* nastojao sam obraditi zadanu mi temu “Župna savjetodavna vijeća i pokreti kao izraz zajedništva”.

Ekleziologija zajedništva

Iako riječ *communio*, prema tvrdnji kardinala Ratzingera, na Saboru ne zauzima središnje mjesto,⁴ “*ekleziologija zajedništva* središnja je i temeljna misao u dokumentima Drugoga vatikanskog sabora u poimanju Crkve. Od Sabora nadalje mnogo je učinjeno da se jasnije razumije i u život provede Crkva kao zajedništvo”.⁵ O problematici *zajedništva u Crkvi* raspravljala je i Izvanredna sinoda biskupa 1985. god., koja je pokušala izvršiti neku vrstu bilance dvadesetogodišnjega razdoblja nakon Sabora. Također i Središnja komisija za proslavu Velikog jubileja 2000. god. izdala je zbornik teoloških razmišljanja pod nazivom *Drugi vatikanski sabor - Recenzije i aktualnosti u svjetlu Jubileja* za koji je tadašnji prefekt Kongregacije za nauk vjere kardinal Ratzinger napisao studiju o *Eklezio-*

¹ Usp. *Lumen Gentium* (LG), br. 9-17.

² *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 775.

³ IVAN PAVAO II., *Ecclesia de Eucharistia*, br. 34.

⁴ Usp. J. RATZINGER, *Zajedništvo u Crkvi*, Verbum, Split, 2006., str. 136.

⁵ Završni dokument izvanredne sinode 1985. god., II, C, 1.

logiji konstitucije *Lumen Gentium*. To su bili novi pokušaj da se "cjelina saborske ekleziologije sažme jednim temeljnim pojmom: sintagmom *communio - ekleziologija*", piše Joseph Ratzinger u knjizi *Zajedništvo u Crkvi* koja je zbirka članaka u kojima on kao teolog razmišlja o različitim vidovima pojma *Communio*.⁶ "Sve bitne elemente kršćanskog pojma *communio* nalazimo ujedinjene u značajnoj rečenici iz Prve Ivanove poslanice (1,3), koju smijemo držati mjerilom svakog ispravna shvaćanja *communio*: "Što smo vidjeli i čuli, to navješćujemo i vama, da i vi imate s nama zajedništvo. A naše je zajedništvo s Ocem i Sinom njegovim Isusom Kristom. Mi vam ovo pišemo da naša radost bude potpuna." Ovdje je izraženo polazište pojma *communio*: susret s utjelovljenim Sinom Božjim, Isusom Kristom, koji u naviještanju Crkve dolazi k ljudima. Tako nastaje zajedništvo među ljudima koje sa svoje strane počiva na zajedništvu s trojedinim Bogom. Gledajući iz ovog biblijskog središta, riječ *communio* ima, dakle, teološko, kristološko, spasenjsko-povijesno i ekleziološko obilježje. Riječ *communio* nosi u sebi i sakramentalnu dimenziju koja se kod Pavla pojavljuje posve izričito: "Zar nije posvećeni kalež zajedništvo s krvlju Kristovom? Zar nije kruh koji lomimo zajedništvo s tijelom Kristovim? Budući da je samo jedan kruh, mi svi smo jedno tijelo..." (1 Kor 10,16). Stoga naglašava Ratzinger *Communio - ekleziologija* po svojoj unutarnjoj dubini jest *euharistijska ekleziologija*.⁷ Crkveno zajedništvo izvire iz ljubavi triju Božanskih osoba, na kojem vjernici participiraju dovršenjem pashalnog otajstva. Ono ima kao bitnu sastavnicu ljubav, dar Duha Svetoga što oblikuje i ujedinja u povezano i skladno ustrojstvo članove naroda Božjega, a očituje se u uzajamnoj razmjeni darova i službi u ozračju sloge i mira. Crkveno zajedništvo, što je težnja k jedinstvu pod milosnim djelovanjem Duha Svetoga pretpostavlja niz odnosa na različitim razinama, što zahtijeva suodgovornost i suradnju.⁸

U razgovoru s poznatim talijanskim publicistom, teologom, novinarom Vittorinom Messori, sadašnji Sveti Otac, a tadašnji prefekt Kongregacije za nauk vjere, kardinal Ratzinger razgovarajući o krizi koja je zahvatila Crkvu nakon Drugoga vatikanskog sabora i čije se posljedice još osjećaju, između ostalog kaže: Na Drugom vatikanskom saboru dosta se inzistiralo na pojmu Crkve kao *Naroda Božjega*. Međutim, taj pojam treba gledati u zajedništvu s drugim izričajima o Crkvi, a osobito u svjetlu pojma Crkve kao Tijela Kristova i Kristova kraljevstva već prisutnoga u

⁶ Ova knjiga izdana je prigodom Papina 75. rođendana, priredili su je *njegovi učenici*, a predgovor je napisao Ratzinger u došašću 2003. god.

⁷ Usp. J. RATZINGER, *Zajedništvo u Crkvi*, str. 137-138.

⁸ Usp. A. FAVALE, *Duhovnost prezbiterijske službe*, VVTŠ, Sarajevo, 1991., str. 80.

otajstvu (LG, 3). Crkva jest i u nju se ulazi ne preko sociološke pripadnosti, nego preko ucjepljenja, po krštenju i Euharistiji, u tijelo samoga Gospodina. Crkva u ovom svijetu u pravom smislu nadilazi čak i neprelaznu granicu smrti. Živi ili mrtvi koji su članovi Crkve, žive povezani istim životom koji proizlazi ucjepljenjem svih u Tijelo Kristovo. *Comunio sanctorum*, zajedništvo svetih, gdje su sveti svi kršteni, ne označava samo jedinstvo članova Crkve, bilo živih bilo pokojnih, *comunio sanctorum* označava i zajedništvo "svetih stvari", tj. sakramentalnu milost koja proizlazi od Krista umrloga i uskrsloga. Stoga Kristova Crkva nije partija, udruženje, klub: duboka i neodstranjiva njezina struktura nije demokratska nego sakramentalna, dakle hijerarhijska; zato što se hijerarhija osniva na apostolskom naslijeđu, nužna je za postizanje snage i stvarnosti sakramenata.⁹

Promatrajući župu i ulogu vjernika laika te njihova konkretnoga sudjelovanja u životu župe, crkveno učiteljstvo i pastoralna teologija uče da zajedništvo u Kristu ostvaruje Duh Sveti u konkretnim zajednicama kao što su obitelj, razne vrste vjerskih skupina, redovničke zajednice, župe i biskupije. "U tim zajednicama, iako su često malene i siromašne, ili raspršene, nazočan je Krist po čijoj se moći združuje jedna, sveta, katolička i apostolska Crkva."¹⁰ Budući da je Crkva zajedništvo, svi njezini članovi imaju udio na njezinim duhovnim dobrima, ali su također pozvani i sudgovorni za njezino poslanje u svijetu.¹¹ "U crkvenim zajednicama, čitamo u *Dekretu o apostolatu laika*, njihova je djelatnost toliko potrebna da bez nje ni apostolat pastira, u većini slučajeva, ne može postići svoj puni učinak."¹² Radi se o bitnoj rečenici koju očito treba shvatiti u svjetlu *eklezijologije zajedništva*. To znači sve službe i karizme, raznolike i komplementarne, svaka na svoj način nužne su za rast Crkve.

Teologija župe

Sveti Otac Ivan Pavao II. u postsinodalnoj Apostolskoj pobudnici *Chistifideles laici* (*O pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu*), objavljenoj 1990. god., a nakon Sinode biskupa održane 1987. god., piše: "Crkveno zajedništvo, iako uvijek ima univerzalnu dimenziju, najneposredniji svoj vidljivi izraz nalazi u župi: ona je ono krajnje mjesto očitovanje Crk-

⁹ Usp. J. RATZINGER - V. MESSORI, *Razgovor o vjeri*, Verbum, Split, 2001., str. 42-43.

¹⁰ LG, 26; usp. CIC, kan. 368.

¹¹ Ef 2,22.

¹² DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Dekret o apostolatu laika - Apostolicam actuositatem*, br. 10.

ve, u nekom je smislu Crkva sama što živi među kućama svojih sinova i kćeri.”¹³ Pobudnica pobliže tematizira i pitanje župe koju promatra kroz njezine četiri temeljne oznake: župa kao *otajstveno zajedništvo koje ima svoju nadnaravnu dimenziju, župa kao vidljiva zajednica, ministerijanost cijele župe i misionarsko poslanje župe*.

Zajedništvo je za župu, kao sliku Crkve “u malom”, bitna temeljna odrednica.¹⁴ *Komunitarnost (communio)* Crkve mora svoj izraz naći i na razini župe. Župa, budući da je upravo “krajnje mjesno očitovanje Crkve”,¹⁵ naime, živi od Riječi i Euharistije i karizmatškoga služenja u zajedništvu s biskupom, ne može ne participirati u samome identitetu (biti) i samoj ulozi (djelovati) mjesne Crkve, čiji je sastavni dio. Župa u načelu nije neko ustrojstvo, teritorij, zgrade; radije je “Božja obitelj, kao skupina braće koju prožimlje jedan duh”, “obiteljski bratski i otvoren dom”, “zajednica vjernika”. Uostalom župa ima temelje u teološkoj stvarnosti, jer je euharistijska zajednica. To znači da je župa *zajednica vjere i organska zajednica*, što će reći da je čine zaređeni službenici i drugi kršćani, a u njoj je župnik, koji predstavlja dijecezanskog biskupa, hijerarhijska spona s posebnom Crkvom. Konstitucija o *Svetoj liturgiji (Sacrosantum Concilium)* u broju 42. ovako naučava: “Kako biskup ne može sam u svojoj Crkvi uvijek i posvuda predsjedati svojem stadi, nužno je da uspostavlja zajednice vjernika, među kojima se ističu župe, uredene po mjestima pod pastirrom koji zamjenjuje biskupa. One na neki način predstavljaju vidljivu Crkvu rasprostranjenu po cijelome svijetu.” Posebne zajednice vjernika mogu biti teritorijalno određene kao i zajednice osoba koja imaju za kriterij osobnosti npr. jezik, podrijetlo, nacionalnost, službe (vojska).

Sljedeća bitna oznaka župe jest *ministerijalnost*. Različitost službi i karizmi. Sabor Crkvu shvaća kao “zajedništva” i “sudjelovanje”, u kojem svi kršćenici imaju jednako dostojanstvo u različitosti službi. Svi su vjernici krštenjem uključeni u opće svećenstvo. Župa u cjelini, a ne samo župnik, predstavlja cjelovitu kršćansku zajednicu. Stoga bi bilo izvornije i ispravnije shvaćati i promatrati unutarcrkvene odnose pod vidom zajednica - službe, nego klerici - vjernici laici. Kad govorimo o teologiji župe, također treba imati u vidu i ono što Sabor naučava kad su u pitanju karizme. Tako u broju 12. Dogmatske konstitucije o Crkvi piše: “Osim toga, isti Duh Sveti ne samo da po sakramentima i službama Božji narod po-

¹³ IVAN PAVAO II., *Christifideles laici. O pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu*, KS, Dokumenti 93, Zagreb, 1990., br. 26.

¹⁴ Usp. uz to: I. CONGAR, prema: B. Z. ŠAGI, *Pastoral župne zajednice*, KS, Zagreb, 2001., str. 239.

¹⁵ *Isto*.

svećuje i vodi i krepostima ga uresuje, nego svoje darove 'dijeleći kako hoće' (1 Kor 12,11), dijeli među vjernike svakoga staleža također posebne milosti, kojima ih čini sposobnim i spremnima da prime razna djela ili dužnosti korisne za obnovu i veću izgradnju Crkve, prema onomu: 'Svake se daje očitovanje Duha na korist' (1 Kor 12,7)."

Bitna oznaka župe jest i njezina *misionarska usmjerenost*. Već iz prve rečenice *Konstitucije o Crkvi* (LG) biva jasno da Sabor Crkvu ne promatra u njoj samoj, kao zatvorenu stvarnost, nego je promatra polazeći od Krista: "Svjetlo naroda je Krist i zato ovaj Sveti Sabor, sabran u Duhu Svetomu, žarko želi da njegovom svjetlošću, koja odsijeva na licu Crkve... A kako je Crkva u Kristu kao sakrament ili znak i oruđe najtješnjeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskog roda, ona, nastavljaajući predmet prethodnih sabora, namjerava točnije objaviti svojim vjernicima i cijelome svijetu svoju narav i svoju opću misiju." U pozadini prepoznajemo sliku iz teologije otaca koja Crkvu drži mjesecom koji ne svijetli sam od sebe, nego samo prenosi svjetlo koje dobiva od Sunca, Krista. Zato je primarni zadatak Crkve da "rasvijetli sve ljude navješćujući Evandjelje svakom stvorenju (usp. Mk 16,15)".

Vjernici laici moraju sve više biti svjesni posebne važnosti apostolskoga zalaganja u svojoj župi. Sabor ih na to poziva: "Župa pruža uzoran primjer apostolata zajednice time što ujedinjuje sve različitosti ljudi koji se u njoj nalaze i ugrađuje ih sveopćenitost Crkve. Potrebno je da se laici priviknu raditi u župi usko povezani sa svojim svećenicima; trebaju pred zajednicu Crkve iznositi svoje probleme, a isto tako i svjetske probleme te pitanja koja se odnose na spas ljudi, da se pretresaju i rješavaju na osnovi mišljenja sviju. Prema svojim mogućnostima neka pomažu svojoj crkvenoj obitelji u svakom apostolskom i misionarskom pothvatu."¹⁶

Župa pred novim izazovima današnjega vremena

Župna zajednica, kao temeljna crkvena struktura koja egzistira neprekidno još od 3. st., nalazi se danas pred mnogim, pitanjima, poteškoćama, dilemama i izazovima. S jedne strane, ona ima dugu i vrlo duboko ukorijenjenu tradiciju, povezanu s kulturom, sa sociološkim i gospodarskim načinima življenja, što joj stvara poteškoće u prilagodavanju današnjem vremenu i prilikama. S druge strane, ona je po svome položaju neraskidivo u dodiru s ljudima, kao pojedincima i kao skupinama, u inter-

¹⁶ *Apostolicam actuositatem*, br. 10.

akciji sa svime što se događa u životnoj sredini i društvu, a što nužno od nje, kao žive zajednice, traži i određena prilagodavanja. Njezino je djelovanje tako razapeto između uhodanosti i rutine uvjetovane tradicijom i stalne unutarnje pokretljivosti koju zahtijeva suvremeni društveno-kulturni pluralizam. Pastoralni teolozi promišljajući današnju realnost župe postavljaju pitanja poput ovih koja slijede.

- Kako, dakle, zadržati sve ono vrijedno što nam u župi posreduje tradicija, a osloboditi se onoga suvišnog ili evandeoskim kriterijima pročistiti povijesne naslage, ono što, kao čisto folklorna stvar ili tek muzejska vrijednost, više opterećuje negoli pridonosi duhovnim vrijednostama u životu župe?

- Osobito se u posljednje vrijeme problematizira i jedna od temeljnih oznaka župe mjesnost (teritorijalnost), po kojoj je ona (župa) "krajnje mjesno očitovanje Crkve, u nekom smislu sama Crkva što živi među kućama svojih sinova i svojih kćeri".¹⁷

- Mogu li se župe i danas, ako pred očima imamo dinamiku i pokretljivost ljudi, osobito u gradskim sredinama, bitno bazirati na načelu teritorija?

- Tu je i problem pomanjkanja svećenika, što također potiče na novo promišljanje župe, jer sve je teže postići da se jedan čovjek (svećenik) može baviti samo uskim područjem svoje župe i tu pokrivati sve potrebe i zahtjeve suvremenoga društva.

Ne treba se stoga čuditi što je sedamdesetih godina prošlog stoljeća bilo razmišljanja da sadašnja župa nema "šanse za preživljavanje". Nakon toga uslijedile su reakcije s najviših crkvenih instanci, ali ipak u "određenom samokritičnom tonu". Joseph Ratzinger je mišljenja da će župa i dalje ostati temeljni oblik zajedničkoga vjerničkog života, ali da se njezino ustrojstvo "u cijelosti neće moći održati".¹⁸ A Papin vikar za grad Rim kard. Camillo Ruini smatra da aktualna struktura župe nije u pravoj mjeri prikladna da prihvati i zahvati sve koji se upućuju na put približavanja vjeri.¹⁹ Institucijsko-obredno-servisno usmjerenje župe ne može zahvatiti suvremene tražitelje istinskog susreta s Bogom i čovjekom. Župa je razapeta između uhodanosti (rutine) i novina, odnosno novih struktura i pothvata, koji se od nje očekuju, ali kojima se često sporo otvara. Ipak župa i danas proživljava novu i nadobudnu razvojnu fazu. Na početku svoga

¹⁷ IVAN PAVAO II., *Christifideles laici*, br. 26.

¹⁸ J. kard. RATZINGER, *Sol zemlje*, Mozaik knjige, Zagreb, 1997., str. 264 i 220.

¹⁹ Usp. C. card. RUINI, "Servizio Nazionale per il progetto culturale della CEI", u: *Di generazione in generazione. La difficile costruzione del futuro*, Ed. Dehoniane, Bologna, 2004., str. 10.

pontifikata papa Pavao VI. Govorio je rimskom kleru: "Naprosto smatramo da ovo drevno i časno ustrojstvo župe ima svoje prijeko potrebno poslanje i veliku aktivnost; njoj pripada stvaranje one prve zajednice kršćanskoga naroda; na nju pokretanje i okupljanje naroda u redovnom izražavanju liturgijskog života; čuvanje i oživljavanje vjere u ljudima današnjice; da im ponudi školu spasonosne Kristove nauke; da osjećajem i djelom života provodi poniznu ljubav dobrih bratskih djela."²⁰ Zato, prema riječima Sluge Božjeg Ivana Pavla II., crkvene zajednice trebaju "ponovno čuti glas Zaručnika koji ih zove na obraćenje, potiče ih na odvažnost prema novinama i poziva ih da se zauzmu u velikom djelu 'nove evangelizacije'."²¹ Nužno je da svi, u vjeri, iznova otkrijemo *pravo lice župe*, tj. samo "otajstvo" Crkve koja je u njoj prisutna i djelotvorna.²²

Imajući u vidu sve one teološke elemente o kojima sam govorio (u ekleziologiji zajedništva i teologiji župe) i sadašnju duhovnu situaciju u globaliziranom svijetu, koja nezaustavivo zahvaća i ove naše prostore, to *pravo lice župe*, trebalo bi se ogledati u napuštanju "feudalne" župe srednjovjekovnoga kova, koja mjesto prepušta župi čije oblikovanje, služenje i odgovornost treba podijeliti, u različitim oblicima i službama, također i laicima, a ne samo kleru. To nužno pretpostavlja i smanjivanje napetosti između klerika i laika, uvažavanje karizmi (darova) vjernika laika i njihovo uključivanje u odgovorne crkvene službe, zalaganje za konkretnoga čovjeka, osobito zapostavljenoga i siromašnoga. Prema tome, to je Crkva koja se ne iscrpljuje samo u *obred*, već je *svjedočki prisutna u društvu*. To znači da će se crkvene strukture prosuđivati po tome koliko će se u njima odražavati misterij Boga u planu spasenja po Kristu, te svijest o poslanju, odnosno spremaju li ljude za životno svjedočenje vjere.²³

Pastoralni teolozi pozivajući se na saborsku ekleziologiju zajedništva i na očekivanje suvremenoga čovjeka i svijeta govore o potrebi "definiiranja" i nešto drugačijega lika današnjega kršćanina, a time i župne zajednice. Stoljećima posvećen lik kršćanina, kao vjernika *praktikanta*, mora

²⁰ PAPA PAVAO VI., "Govor rimskome kleru (24 lipnja 1963.)", u: AAS 55 (63), 674.

²¹ IVAN PAVAO II., *Ecclesia in Europa - Crkva u Europi*, KS, Dokumenti 136, Zagreb, 2003., br. 23.

²² "Sinodski su oci posebno smatrali zgodnim posvetiti svoju pozornost župi, podsjećajući da je za tu zajednicu, koja se ističe između svih onih što postoje u nekoj biskupiji, prvi odgovorni biskup: stoga se on posebno mora brinuti o njoj. Jer župa - kao što je opetovano potvrđeno - i dalje ostaje temeljnom jezgrom u svakodnevnom životu biskupije." IVAN PAVAO II., *Pastores gregis - Pastiri stada*, KS, Zagreb, 2003., br. 45.

²³ Usp. K. kard. LEHMANN, "Što znači novo evangeliziranje Europe?", u: *Svesci*, XXVII (1993), 1-4, str. 289.

doživjeti značajnu reviziju. Osjeća se potreba zaokreta prema *vjerniku mistiku*, koji živi iz ukorijenjenosti u Krista, iz sve intimnijega sjedinjenja s Njime, a što će se vidjeti po tome kako vjeruje, kako slavi i svjedoči vjeru. Bit će to kršćanin spreman prihvatiti rast u vjeri, nadvladavajući religiozni *infantilizam* i brinuti se da djeluje iz vjere u projektu evangelizacije javnosti. Očito se radi o *angažiranom vjerniku*, koji se hrani *memorijom* (poviješću spasenja), uočava *kairos* (znakove vremena) i *ispunjen je nadom* (otvoren budućnosti, konačnom ostvarenju eshatona) i *spreman na djelovanje iz vjere*.²⁴

Istinsku složenost zadaće prilagodbe župe novim uvjetima može se sagledati u potpunosti samo ako uzmemo u obzir ne samo *administrativni i teritorijalni kriterij*, nego i *teološki i misijski*. Stoga jedno od načela razvoja župe u novom mileniju trebalo bi biti njegovanje "*duhovnosti zajedništva osoba*" (Francis Stafford).²⁵ Korijeni župe proizlaze iz euharistije, nastaju oko oltara, povezujući Trojstvo sa stvarnim životom ljudi. Na župi je odluka: *posvetiti se samo onima koji dolaze na bogoslužje i služiti najbližoj zajednici susjeda i istomišljenika ili pokušati doprijeti do svih*.²⁶

Na žalost, valja priznati da su brojne naše sadašnje župe još uvijek staroga "kova". To jest, one su preko svake mjere monolitne, hladne, tvrde i birokratizirane, daleko od toga da budu "zajednica vjere, nade i ljubavi".²⁷ Potrebno ih je obnoviti u svjetlu "opće ekleziologije" Drugoga vatican-

²⁴ Usp. M. ŠIMUNOVIĆ, "Pastoralna teologija u misionarskoj situaciji", u: P. ARAČIĆ (ur.), *Novi izazovi pastoralnoj teologiji. Radovi međunarodnog simpozija pastoralnih teologa, Đakovo, 7.-9. listopada 2004.*, Đakovo, 2005., str. 49.

²⁵ J. McCANN, "Rast Crkve: čemu služe župe?", u: *Novi izazovi pastoralnoj teologiji*, str. 185.

²⁶ Pastoralani teolozi drže da se u poslijekoncilskoj Crkvi u Hrvata prije svega nije dogodila deklerikalizacija pastoralnoga djelovanja Crkve. U pastoralu ne postoji model laičkih službi u smislu pastoralnih asistenta ili referenata zajednice, i ako se o tome raspravljalo na razini HBK. Dolaskom demokracije jedino se razvio model laika vjeroučitelja u školi, s punim radnim vremenom, kojega financira država. Nije se uspio razviti veći broj teologa neklerikalnoga tipa, premda su na stotine laika studirali teologiju i diplomirali. Uključenost pak laika u župna vijeća prije svega jest formalnoga, simboličkoga i predstavničkoga karaktera. Istina je da su nepriznavanje društvene dimenzije vjere i crkvenosti i model klerikalnoga pastorala usporavali i odgicali sabborski zacrtanu deklerikalizaciju pastorala, te pogodovali koncepciji velikih vjerničkih skupova u 70-im i 80-im godinama prošloga stoljeća: da su u ne naklonjenim društvenim okolnostima usporavali i razvoj svijesti dragovoljnosti i socijalno-karitativne solidarnosti i da se u vjerničkoj i društvenoj praksi nije mogla razvijati svijest suodgovornosti svih krštenih članova, premda se u teološkoj teoriji o tome raspravljalo i pisalo. Usp. M. ŠIMUNOVIĆ, "Pastoralna teologija u misionarskoj situaciji".

²⁷ LG, br. 8; usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, NKU/HBK/HILP, Zagreb - Zadar, 2000.

skog sabora: crkvene zajednice koje u cijelosti zajedničarske, ministerijalne i misionarske.

S tim u svezi, isti papinski dokument na kome se nadahnjujemo, predlaže nove putove i metode, među kojima je taj novi način da se Crkva danas živi misionarski vidljivo u malim crkvenim bazičnim zajednicama: nova su to područja gdje i preko kojih je kapilarno moguće navijestiti evanđelje cijeloj četvrti.²⁸

Zbog svoje izvorne funkcije sadašnja župa mora promijeniti svoju naslijeđenu strukturu i misaono i organizacijski. Mora prestati biti samo administrativna zajednica, instancija crkvene vlasti, servis za ispunjavanje vjerskih potreba naroda za koji se pretpostavlja kršćanska vjera. Mora postati stvarna zajednica, sposobna razvijati dinamičnu organizacijsku strukturu, mnogolike oblike kršćanskoga života i duhovnosti; tu svakako valja, kao obogaćenje i dio župne zajednice, a ne kao "paralelne Crkve", uključiti i nove duhovne pokrete i "male zajednice" koji mogu pomoći u revitaliziranju i obnovi duhovnoga života župne zajednice iznutra, te metode djelovanja (ukupni angažman). U tome je smislu definirana i u novome Crkvenom zakoniku (vidi kan. 515), što znači da je na neki način prestala diskusija koja se dosta živo vodila odmah poslije Koncila o tome treba li ili ne treba župa. Župa ostaje osnovna i nenadoknadiva razina na kojoj se Crkva ostvaruje i u organizacijskome smislu kao pastoralna struktura.²⁹ Ona je, kako kaže Ivan Pavao II., "još uvijek prostor gdje se vjernicima pruža mogućnost za stvarno življenje kršćanskog života i mjesto istinskoga očovječenja i podruštvljenja, kako u prilikama raspršenosti i anonimnosti tipične za velike suvremene gradove, tako i u slabo nastanjenim seoskim područjima".³⁰

²⁸ Jasno, župa nije jedini oblik misionarskoga pastoralna na teritoriju, ali je jamačno glavni (dobro je, naime, podsjetiti da je život župe potpuno pastoral, ali pastoral nije samo župnoga tipa). Ipak, danas su potrebni također novi pastoralni projekti, takvi koji će angažirati i u život župe uključiti svekoliki narod Božji.

²⁹ Usp. B. Z. ŠAGI, "Župna razina pastoralna", u: ISTI: *Pastoral župne zajednice*, KS, Zagreb, 2001., str. 30-31; P. ARAČIĆ - R. RAZUM, "Župni pastoral", u: P. ARAČIĆ (ur.), *Jeremija, što vidiš?* (Jr 24,3). *Crkva u hrvatskom tranzicijskom društvu*, Teologija u Đakovu, Đakovo, 2001., str. 127-150; Ž. BEZIĆ, *Suvremena župa*, Služba Božja, Makarska, 1987.; HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, NKU/HBK/HILP, Zagreb - Zadar, 2000.; J. BRKAN, *Župa u zakonodavstvu Katoličke Crkve*, Služba Božja, Split, 2004.

³⁰ IVAN PAVAO II., *Ecclesia in Europa - Crkva u Europi*, br. 15.

Župna savjetodavna vijeća

Za polazišnu točku u razmišljanju o ulozi župnih pastoralnih vijeća i pokreta u Crkvi mogu nam poslužiti riječi Ivan Pavao II. iz postsinodalne pobudnice *Christifideles laici (Vjernici laici)*: “Samo unutar otajstva Crkve kao otajstva zajedništva otkriva se ‘identitet’ vjernika laika, njihovo izvorno dostojanstvo. I samo unutar toga dostojanstva moguće je definirati njihov poziv i njihovo poslanje u Crkvi i u svijetu.”³¹ Duh Sveti pomazuje krštenoga, utiskuje mu svoj neizbrisivi pečat (usp. 2 Kor 1,21-22) i čini ga duhovnim hramom. Tako kršteni po krštenju i krizmenom izlivanju uzima udjela na samom poslanju Isusa Krista, Mesije i Spasitelja. To je novi vid krsne milosti i dostojanstva, piše Ivan Pavao II., i na taj način kršćani laici sudjeluju u trostrukoj svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj službi Isusa Krista. Snagom zajedničkoga krsnog dostojanstva vjernik laik *suodgovoran* je skupa sa zaređenim službenicima, te s redovnicima i redovnicama za poslanje Crkve. Pastiri duša u svom pastoralnom djelovanju i u upravljanju vremenitim dobrima služe se pomoću i suradnjom vjernika.

Uz neformalne oblike suradnje i pomoći, postoje i oblici predviđeni i određeni crkvenim pravom. Zakonik posebno govori o članstvu laika u *župskom ekonomskom vijeću* (kan. 512, § 1) i *župskom pastoralnom vijeću* (kan. 536, § 1) u kojima se s klericima nalaze i laici. Osnivanje tih vijeća u svakoj biskupiji preporučio je Drugi vatikanski sabor u Dekretu o pastirskoj službi biskupa (CD, 27), a prema novom Zakoniku kanonskoga prava ta su vijeća obvezna (kan. 511).

U *Župsko pastoralno vijeće* (ŽPV), koje ima samo *savjetodavni glas*, ulazili bi vjernici odabrani prema odredbi dijecezanskog biskupa te svi oni koji snagom svoje službe sudjeluju u pastoralnoj brizi za župu (kan. 536, § 1-2). *Župsko ekonomsko vijeće* (ŽEV) postojati u svakoj župi da župniku pomaže u upravljanju župnim vremenitim dobrima. Osim prema općem pravu, župno ekonomsko vijeće ravna se i prema odredbama posebnoga statuta donesenoga od dijecezanskog biskupa. Članove toga vijeća čine vjernici odabrani ili određeni prema statutu (kan. 537).

U Vrhbosanskoj nadbiskupiji ŽPV i ŽEV odobrenjem statuta službeno su proglašena i postala obvezujućim: ŽEV od 1. kolovoza i ŽPV od 15. kolovoza 2000.³²

U *Statutu ŽPV-a* članak 2 piše da je svrha toga vijeća da suraduje sa župnikom i pomaže mu u planiranju, organiziranju i izvršavanju župnoga

³¹ IVAN PAVAO II., *Christifideles laici*, br. 8.

³² *Vrhbosna*, 3/2000., str. 267, 259.

apostolata na području evangelizacije, pastirske službe i službe posvećivanja, bilo na području karitativnom, socijalnom i drugim njima sličnim. A u članku 3. to pobliže tumači.³³

ŽPV potiče, podupire i ostvaruje život istinskoga jedinstva i zajedništva i sveobuhvatne vjerničke suradnje i solidarnosti u župnoj zajednici; proučava i razmatra pastoralne probleme i potrebe te pokreće akcije i aktivnosti usmjerene općenito na vjerski život i rast župnih zajednica ili posebnih skupina i kategorija kao što su: obitelji, djeca i mladi, daci i studenti, prognanici, izbjeglice i povratnici, bolesni i stari itd.; pravi godišnje župne pastoralne planove, sukladno s općim pastoralnim planovima nadbiskupije i zauzima se oko njihove provedbe; brine se oko katehetske pouke i vjerskoga odgoja te općenito evangelizacije preko sredstava društvenoga priopćivanja; brine se za dolično uređenje crkava i drugih sakralnih prostora za bogoslužje ili za pokop preminulih vjernika, za organiziranje proslava crkvenih svetkovina i promicanje liturgijskoga života te za okupljanje i pripremanje ministranata, pjevačkih zborova i drugih služitelja i liturgijskim činima, kao i za promicanje duhovnih zvanja; daje mišljenje o potrebi i mjestu podizanja novih sakralnih objekata i grobalja u župi, o održavanju i prenamjeni starih te o eventualnoj podjeli župe ili promjenama njezinih granica; promatra i upoznaje okolnosti i stanje društvenoga okruženja i prilika u koje je župna zajednica uključena te promiče prikupljanje i razdiobu sredstava karitativne, humanitarne i socijalne pomoći potrebnima i stradalima.

A u *Statutu ŽEV-a*, nakon što u prvom članku naglašava da se ustanovljuje na temelju Zakonika kanonskog prava (kan. 537) i da je to *savjetodavno tijelo*, u članku 2. nabrajaju se njegove zadaće.³⁴

Te zadaće ili dužnosti jesu: pomaganje župniku u upravljanju i čuvanju nekretnina i pokretnih crkvenih dobara koja pripadaju župi, kao i u stjecanju novih, te zajedničko pronalaženje ili prikupljanje sredstava potrebnih za uspješno pastoralno djelovanje i za uzdržavanje pastoralnih djelatnika kao i briga da se sredstva koriste u svrhu za koju su dobivena i poštujući nakanu darovatelja; obrazlaganje župljanima materijalnih potreba župe, Nadbiskupije, a i Crkve općenito te poticanje da ispunjavaju svoje obveze i da za razne potrebe doprinose dragovoljno; davanje mišljenja župniku, kad je ono potrebno, za obavljanje čina izvanrednoga upravljanja vremenitim dobrima, a to su svi oni slučajevi kada se za nešto mora imati odobrenje mjesnoga ordinarija, a i u svim drugim slučajevima kada

³³ Isto, str. 267-268.

³⁴ Isto, str. 259-260.

ga župnik od njih zatraži; pomaganje župniku kod godišnjih planiranja različitih radova i izdataka za određene aktivnosti i potrebe, a također kod izrade predračuna i utvrđivanja izvora za pokriće planiranih radova, aktivnosti i potreba; pregledanje i potpisivanje blagajničkog dnevnika ili knjige župnih izdataka i primitaka na završetku svake godine, koje se potom daju na uvid i ovjeru Mjesnom ordinariju; briga, zajedno sa župnikom, o župnim zgradama, bogoslužnim prostorima i grobljima; briga, zajedno sa župnikom, o izmirivanju troškova i dugova župe i o ispunjenju materijalnih obveza prema Nadbiskupiji ili određenim njezinim ustanovama; sudjelovanje kod primopredaje župničke službe i skupa sa župnikom koji odstupa i onim koji preuzima službu evidentiranje vremenitih dobara i potpisivanje imovnika nekretnina i kućnog i crkvenog namještaja te računovodstvenih knjiga; vođenje brige oko propisanog sređivanja i urednog držanja, te čuvanja na sigurnom mjestu isprava i dokaznica na kojima se temelji pravo župe na dobra koja ona posjeduje.

Pokreti u Crkvi

Ljudskoj i kršćanskoj naravi i potrebama odgovara da se vjera isповijeda u zajednici i da se apostolski djeluje u jednodušnoj suradnji. I učinak apostolata ovisi o zajedništvu istomišljenika pa je, prema mišljenju saborskih otaca, prijeko potrebno djelotvorno povezivanje zajedničkih snaga: "Udruženi je apostolat vrlo važan i zbog toga što apostolat, bilo u crkvenim zajednicama bilo u nekim drugim sredinama, najčešće zahtijeva da bude ostvaren zajedničkim zalaganjem... U sadašnjim povoljnim prilikama sasvim je nužno da se tamo gdje djeluju laici razvija udruženi i organizirani oblik apostolata; naime, jedino se čvrstim povezivanjem snaga mogu potpunoma postići ciljevi suvremenog apostolata i valjano obraniti njegove vrednote."³⁵ U Crkvi su od njezinih početaka pa i danas djelovali i djeluju mnogostruka udruženja i pokreti s različitim neposrednim ciljevima, ali bi po saborskom dokumentu o Apostolatu laika svim tim pokretima i udrugama trebao biti i opći cilj apostolata Crkve, kršćanski nadahnuti vremeniti poredak i za Krista svjedočiti djelima milosrda i ljubavi.³⁶ Sabor nadalje preporuča i radi univerzalnoga poslanja Crkve da se pokreti i udruge povezuju sa srodnim udrugama na međunarodnoj razini.

Osim ovih obvezujućih vijeća kroz povijest Crkve u sklopu župa nastajala su, pa i u župama na ovim našim teritorijima različita vjernička

³⁵ DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Dekret o Apostolatu laika*, br 18.

³⁶ *Isto*, br. 19.

društva, udruge, organizacije, sa zasebnim vlastitim svrhama, ciljevima i zadacima.³⁷ *Zakonik kanonskoga prava* polazeći od toga da pravo udruživanja i izbora pripada među temeljna ljudska prava, i vjernici u Crkvi mogu slobodno osnivati i voditi društva za nabožne i dobrotvorne svrhe i za promicanje kršćanskoga poziva u svijetu (kan. 215). Kad govori općenito o vjerničkim društvima, zakonik ističe kako u Crkvi postoje društva, različita od ustanova posvećenoga života i družba apostolskoga života, u kojima vjernici zajedničkim djelovanjem teže njegovanju savršenijega života, promicanju javnoga bogoštovlja i vršenju djela pobožnosti, širenju kršćanskoga nauka i pothvatima evangelizacije, djelima dobrotvornosti, te prožimanju vremenitoga reda kršćanskim duhom (kan. 298, § 1). Vjernike se potiče da cijene takva društva (kan. 327), te da se učlanjuju osobito u ona društva koja je mjerodavna crkvena vlast ili osnovala, ili pohvalila ili preporučila (kan. 298, § 2).³⁸

“Takoder se mora promotriti važnost združenog laičkog apostolata, bilo onog iz stare tradicije bilo onog što ga čine novi crkveni pokreti. Svi ti oblici udruženja obogaćuju Crkvu, ali uvijek trebaju zadaću razlučivanja svojstvenu biskupu, na čije pastirsko poslanje spada poticanje komplementarnosti među pokretima različitog nadahnuća, bdijući nad njihovim razvojem, nad teološkom i duhovnom formacijom animatora, nad uklapanjem novih stvarnosti u biskupijsku zajednicu i u župu, od kojih se ne smije odijeliti. Biskup će takoder nastojati da laička društva doista podupiru pastoral zvanja u biskupiji, potičući prihvaćanje svih zvanja, poglavito onih za zaredenu službu, za posvećeni život i za misionarski rad.”³⁹

“Crkva danas ne treba novih reformatora. Crkva danas treba novih svetaca” (Ivan Pavao II.). Spasenje za Crkvu dolazi iznutra, ali nipošto nije rečeno da dolazi od hijerarhijskih dekreta. Ono što budi nadu na razini opće Crkve jest pojavak novih pokreta, koje nitko nije planirao, nego su niknuli spontano iz unutarnje životnosti same vjere. U njima se očituje, ma koliko god neznatno, nešto kao novo vrijeme Duhova u Crkvi. Ovdje se pojavljuje novi crkveni naraštaj, na koji gledam s velikom nadom. Čini mi se divnim da je Duh još jednom jači i veći od naših programa te da vrednuje drugačije od onoga što smo si zamišljali. Sada mi se događa sve češće

³⁷ Osobito su bile nazočne razne laičke udruge do Drugoga svjetskog rata.

³⁸ *Zakonik kanonskoga prava* predviđa u više svojih kanona: Osnivanje i vrste vjerničkih društava; Statuti i vrste vjerničkih društava; Pravni status vjernički društava; Podložnost vjerničkih društava nadzoru crkvene vlasti; Samostalnost u donošenju odredaba i upravljanju vremenitim dobrima; Ukidanje vjerničkih društava. Usp. V. BLAŽEVIĆ, *Vodič kroz crkveno pravo za vjernike laike*, Sarajevo, 2007., str. 53-67.

³⁹ IVAN PAVAO II., *Pastores gregis - Pastiri stada*, br. 51, str. 118.

da susretnem skupine mladih koji srčano prijanjaju uz cjelovitu vjeru Crkve. Mladi koji potpuno žele živjeti tu vjeru nose u sebi i veliki misio-narski zanos. Cjelopkupan i intenzivan život vjere, nazočan u ovim pokre-tima, ne znači bijeg u intimizam ili povratak u privatnost, nego jednos-tavno puno i potpuno katoličanstvo. Tu, na spontan način, niču i nova sve-ćenička i redovnička zvanja. Naravno, svi ti pokreti izazivaju i određene poteškoće i opasnosti. Ali to se događa za svaku životnu stvarnost. Naša je zadaća, ukoliko smo nositelji crkvenih službi i ukoliko smo teolozi, da ovom novom otvorimo vrata i da mu pripravimo prostor. U Crkvi postoje jasni kriteriji po kojima bi se trebali prosuđivati pokreti i njihovo djelo-vanje. Pod tim vidom trebalo bi dobro poznavati i dokument Papinskoga vijeća za laike *Svećenik u laičkim udruženjima* (1990.). Na samom početku toga dokumenta piše: "Već je u prijekoncilskom crkvenom razvitku, ali još više na Drugom vatikanskom saboru, produbljena spoznaja o osnovnim vrednotama i samostalnosti svijeta upućivala na to da se što jasnije označi poslanje laika: on je istodobno znak spasenja u svijetu i most između svije-ta i Crkve. Pritom svoj poziv živi kao član Božjeg naroda."⁴⁰ A svećenike jasno upozorava riječima Ivana Pavla II.: "Crkva, u tome se nemojte zavar-avati, ne očekuje od vas ništa drugo nego da budete svećenici u organizaci-jama i udruženjima u kojima obavljate službu. Laici s kojima se tamo oku-pljate traže u vama svećenika i ništa drugo nego svećenika. Pogrešno shvaćanje karizmi osiromašuje Crkvu; ono je ničim ne obogaćuje."⁴¹

Umjesto zaključka

U ovom zaključnom dijelu izlaganja, sagledavajući ovu temu iz per-spektive Crkve u Hrvata kao širega konteksta u kojem se nalazi Katolička Crkva u Bosni i Hercegovini, a onda i u našoj Vrhbosanskoj nadbiskupiji, želio bih ukazati na neke poteškoće koje su dijelom objektivne ali velikim dijelom i subjektivnog unutarcrkvenog karaktera i naslijeđenoga u nega-tivnom smislu riječi, mentaliteta. Evo nekih razloga koji utječu na nedo-voljnu i pravu angažiranost vjernika laika u našoj Crkvi.

1. *Velike i brze promjene* koje su se dogodile i koje se neprestano do-gadaju u globaliziranom svijetu, kod nas potaknute i strašnim ratom i nje-govim posljedicama, stavile su Crkvu pred nove i teške izazove. Naša Crk-

⁴⁰ PAPINSKO VIJEĆE ZA LAIKE, *Svećenik u laičkim udruženjima*, KS, Zagreb, 1990., str. 5.

⁴¹ IVAN PAVAO II., "Govor duhovnim asistentima međunarodnih udruženja, 13. prosinca 1979.", u: *Svećenik u laičkim udruženjima*, KS, Zagreb 1990., str. 18.

va i zbog komunističkoga sustava nije bila dovoljno osposobljena da u optimalnoj mjeri odgovori na sve te izazove. Na temelju dubljega i sveobuhvatnoga istraživanja može se reći da je naša Crkva zatečena i pokazuje znakove nesnalaženja u demokraciji koja se rada na ovim našim prostorima.

2. *Slaba poučenost vjernika.* Kristovi učenici žive u svijetu i obilježeni su, a često također i uvjetovani bez svoga znanja, postojećom kulturom koja se razvija izvan bilo kakvog odnosa s Bogom. U dokumentu Papinskog vijeća za kulturu *Gdje je tvoj Bog?* s podnaslovom *Kršćanska vjera pred izazovom vjerske ravnodušnosti*, donosi se između ostalog i određena analiza stanja religioznosti u svijetu. Dokument govori o *novom poganstvu*: "Crkva je pozvana danas suočiti se više s indiferentnošću i praktičnom nevjerom negoli s ateizmom koji opada u svijetu. Od 'Bog da, Crkva ne' šezdesetih godina, prešlo se na 'religija da, Bog ne', ili čak 'religioznost da, Bog ne' s početka ovog tisućljeća: *biti vjernikom ali bez pri- anjanja uz poruku koju prenosi Crkva.* Izgleda kako se kršćanski život svjedoči na prilično osrednjoj razini, iznoseći na vidjelo stvarnu poteškoću obrazlaganja vlastite vjere. Ta poteškoća ne potječe samo od utjecaja seku- larizirane kulture, *već također od određenog straha od hrabrog ponašanja u službi vjere*, što je posljedica pomanjkanja kršćanskog odgoja koji nije pripravljao na pouzdanje u snagu Evandjelja i koji nije znao ispravno vrednovati osobni susret s Kristom preko molitve i sakramenata. Tako se širi određeni *praktični ateizam, također i među onima koji se i dalje priz- naju kršćanima.*"

3. Pastoralna teologija ukazuje da je u našoj Crkvi još uvijek vrlo nazočan tzv. *ekleziološki dualizam*, tj. s jedne strane kler koji *vodi i up- ravlja* i laikat koji *treba izvršavati zadatke*, što može pogodovati gublje- nju volje za sudjelovanje, zalaganje i potpunoj pasivizaciji.⁴² Uza sva upo- zorenja crkvenih dokumenata i pastoralnih teologa još uvijek se nije dogodila tzv. *deklerikalizacija pastorala*, tj. veća otvorenost prema sud- jelovanju i suodgovornosti laika. *Deklerikalizirani pastoral* pretpostavlja izlazak iz stanja *infantilizma i pasivnosti* a preuzimanju punih i efektivnih odgovornosti, vlastitih odraslima. U tom smislu valja upozoriti na prikri- veni *duh paternalizma* u svećenika, što je odraz ekleziologije monarhij- skoga tipa, koja, kako kaže biskup Đuro Hranić, bez sumnje čuva i garan- tira jedinstvo, no Duha Svetoga veže isključivo uza službu, a vjernike ne dovodi do pune kršćanske zrelosti. Krštenici uvijek ostaju samo *duhovna djeca*, koja nikako da odrastu i suodgovorno preuzmu njima svojstvene

⁴² A. FALLICO, *Pedagogia pastorale. Questa sconosciuta*, Ed. Chiesa - Mondo, 2000., str. 28.

službe, u poslanju Crkve i u izgradnji kraljevstva Božjeg. Vazda ostaju više ili manje (revni) potrošači religioznih usluga svojih *duhovnih otaca*.⁴³

4. U našim župama pastoralno djelovanje dohvaća kršćane osnovnoga školskog, manje srednjoškolskoga uzrasta, a najmanje odrasle. Stoga je nužno kroz naša pastoralna planiranja i praksu više pozornosti posvetiti *Crkvi odraslih laika i službi u Crkvi* koje su im vlastite već na temelju krštenja, pa onda i drugih sakramenata. Uz to trebalo bi više voditi računa o osjetljivosti suvremenoga čovjeka na svoju odraslost, na slobodu i sudjelovanje. Pod tim vidom razumljiva su razmišljanja pastoralnih teologa o problematičnosti dostatnosti *principa savjetodavnosti* u crkvenim tijelima, što više nužno je razmišljati i o *principu suodlučivanja*. To se može iščitati i iz dokumenta *Vjernici laici*, gdje se kaže da biskupijsko pastoralno vijeće, što se analogno može reći i za župna vijeća, treba tako postaviti da se suradnja barem u nekim slučajevima shvati kao i odlučivanje pa će sudjelovanje u praksi biti šire i snažnije.⁴⁴ To nije u suprotnosti s onim što se kaže u dokumentu *Prezbiter navjestitelj Riječi, služitelj sakramenata i voditelj zajednice kršćanskog trećeg tisućljeća*. "Župnik (svećenik) u zajedništvu s biskupom i svim vjernicima, izbjegavat će uvođenje u svoju pastoralnu službu i oblika improviziranog autoritarizma i načina demokratskog upravljanja, stranih najdubljoj stvarnosti službe i koji kao posljedica vode posvjetovnjačenju svećenika i klerikalizaciji laika. Nerijetko se iza takvih ponašanja može kriti strah od preuzimanja odgovornosti, od nepopularnosti, od pogrešaka, da neće biti omiljen, da ide u susret križu itd. u osnovi riječ je o potamnivanju izvornog temelja svećeničkog identiteta: poistovjećivanje s Kristom, Pastirom i Glavom."⁴⁵

5. U dekretu o službi i životu prezbitera Drugoga vatikanskog sabora naglašava se kako *prezbiteri treba da rado slušaju laike i da njihove želje bratski ocjenjuju*, priznajući njihovo iskustvo i mjerodavnost na različitim područjima ljudske djelatnosti, da bi tako mogli zajednički s njima razabrati znakove vremena (PO, 9,2) Zakonik proglašava pravo laika, a nekada i dužnost, da pastirima iznesu svoje mišljenje i prijedloge za dobro Crkve (kan. 212, § 2 i 3).

6. Najveći dio pastoralnog klera nije dovoljno otvoren za teološke diskusije, pastoralne i teološke inovacije. Vrijeme je da nakon izlaska iz komunističkoga sustava započnu zaživljavati i pastoralne strukture koje

⁴³ Usp. Đ. HRANIĆ, "Paternalistički odnos u crkvenoj zajednici", u: *Vjesnik Đakovačke i srijemske biskupije*, CXXIV (1996) 11, str. 617.

⁴⁴ IVAN PAVAO II., *Cristifideles laici*, br. 25.

⁴⁵ KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter navjestitelj Riječi, služitelj sakramenata i voditelj zajednice kršćanskog trećeg tisućljeća*, KS, Zagreb, 1999., str. 58.

uključuju nove laičke službe u župi, naravno uzimajući u obzir ratna stradanja, poratne traume i konkretno stanje svake naše župe. To uključuje i napuštanje tzv. solističkoga pastoralara, odnosno modela pastoralara *jednog čovjeka* očito klerika, tj. koncentriranje ovlasti, u planiranju i izvodenju, u rukama klerika i redovnika. U našim župama nedovoljno je razvijena socijalna i karitativna dimenzija i svijest dobrovoljnosti. U praksi veoma je uočljiva tradicija, folklor, a postojeće duhovne poslijesaborske skupine i pokreti zahvatili su mali broj kršćana i svećenika.

Stoga bi župa kao zajednica osoba i kao pastoralna struktura trebala postati u kreativnom smislu dinamičnija kao subjekt pastoralara. Tome u najvećoj mjeri, za naše prilike, može pridonijeti živa liturgija i župna kateheza sa svim uzrastima. Trebalo bi za sav pastoral, na temelju naše konkretne situaciji odrediti glavne strategijske pravce kroz jedan dokument.

PARISH CONSULTATIVE COUNCILS AND MOVEMENTS AS EXPRESSIONS OF ECCLESIASTICAL COMMUNION

Summary

Relaying on teaching of the New Testament and of Vatican II about communion of the faithful with God and with each other (1 Jn 1:3; 1 Cor 10:16; LG 26; AA 10 etc) the author points out essential elements of a parish: community of baptized believers, mutual serving, missionary witnessing. Among new challenges to Catholic parish he counts the need for a witnessing presence of Christians in pluralistic society, including socio-political activity motivated by faith. He elaborates the concept of parish in the Code of Canon Law (c. 515), in recent documents of Catholic magisterium and in reflections of pastoral theologians. He depicts the purpose and ways of activity for Parish Pastoral Council and Parish Finance Council, quoting Statutes of these Councils in Vrhbosna-Sarajevo archdiocese.

He illustrates the phenomenon and need for Spiritual Movements within the parish in the light of the documents of recent Catholic magisterium. In his conclusion he advocates "declericalization" of parishes in Bosnia-Herzegovina which would enable lay faithful to contribute with more satisfaction toward activity and spiritual growth of their respective parishes. He also points out that the diocese of BH need a strategic document in which the bishops would depict present situation of their parishes and bring out new guidelines enabling their lay faithful to take with pleasure active part in their parishes.